

बहुभाषिक सत्यपञ्ची

वर्ष ६, अङ्क १

बैशाख-असोज २०५७

○

प्रधान सत्पाठक
माधवलाल कर्माचार्य

○

सत्पाठक-ठाण्डल
नीर शाह
विजय थापा

○

अतिथि सत्पाठक
डा. जनकलाल वैद्य

○

सत्पाठक
गणेशबहादुर प्रसाई

○

सहयोगी सत्पाठक
अनुरुमराज शर्मा

○

आवरण
संगी श्रेष्ठ

○

प्रकाशक
नेपाल राजकीय प्रज्ञा-प्रतिष्ठान
कमलादी, काठमाडौं ।

○

यस अङ्कको मूल्य
रु. ७५।-

○

मुद्रक
प्रज्ञा-छापाखाना
कमलादी, काठमाडौं ।

पूर्ण ११

नेपालभाषा कथा अङ्क

चवसु	चवमि / लेखक	शीर्षक	
४ शिवविलास	सिद्धिदास अमात्य	शिवविलास	५
१६ बखुं	चित्तधर 'हृदय'	परेवा	१७
२० बेपत्ता	मोतीलक्ष्मी उपासिका	बेपत्ता	२१
३० अमर प्रेम	पूर्णदास श्रेष्ठ	अमर प्रेम	३१
४० ती	प्रेमबहादुर कंसकार	कोठी	४१
५० पुलां दाजु	पूर्ण पथिक	पुलां दाजु	५१
५६ जि पिहाँ ...	केशवलाल कर्माचार्य	म बाहिर ...	५७
६० फाला बने ...	माधवलाल कर्माचार्य	नाडीमा परेको ...	६१
६८ तज्ज्यागु चुरि	आशाराम शाक्य	फुटेको चुरा	६९
७२ म्हालं	तीर्थलाल न.ध.भनि	नाई अब त	७३
७८ अले सु ...	धुस्वां साय्मि	अनि को ...	७९
८२ धम्म बेबि	न्हुन्जेसुन्दर तुलाधर	धम्म बेबी	८३
८६ च्वापुया चलः	फणीन्द्ररत्न वज्राचार्य	हिम पहिरो	८७
९२ छु धाये, ...	जनकलाल वैद्य	के भनूँ ...	९३
९८ न्हाय्कं ...	गम्भीरमान माय्केँ	ऐनाभिन्नको ...	९९
१०४ नातिकुतिम्ह ...	लक्ष्मण राजवंशी	नाटीकुटी ...	१०५
११२ त्वापुखिचा	रामशेखर	चोथाले	११३
१२४ संस्कार	मथुरा साय्मि	संस्कार	१२५
१२६ खसुं भुंगु ...	हितकरवीरसिंह कंसकार	कुहिरौले...	१२७
१३४ अंशभाग	प्रकाशकुमारी प्रधानाङ्ग	अंशभाग	१३५
१४० अनावृष्टिः...	सुवर्णकेशरी	अनावृष्टिः ...	१४१
१४४ दुनुगःया...	यज्ञरत्न धाव्वा	अन्तर्मनको ...	१४५
१५० आज्जु...	हरिशङ्कर रञ्जितकार	गन्तव्यलाई ...	१५१
१५६ अन थ्यंका ...	भूषणप्रसाद श्रेष्ठ	त्यहाँ पुगेपछि ...	१५७
१६२ दछैँया कान्छा ...	राजा शाक्य	दछैँको कान्छा ...	१६३
१७२ अतिथि सम्पादकपाखें	डा. जनकलाल वैद्य	अतिथि सम्पादकबाट १७३	

अतिथि सम्पादकया पाखें

नेपालभाषा न्हू बाखंया विकासया पला:

डा. जनकलाल वैद्य

जन्म:- ने. सं. १०५४

पिदंगु बाखें पुच:

स्वयाचवंगु मिखा (ने. सं. ११०३)

अभिलेख ग्रन्थकाल

नेपालया थी थी जाति मध्ये छगू जाति नेवा:त बाखं न्यने कने, सिर्जना रचना याये स:पिं सुसंस्कृत सभ्य जाति ख:। आख: च्वये स:पिं मस:पिं, स्यू स:पिं मस:पिं, शहरय च्वनीपिं जुइमा गामय च्वनीपिं नेवा:तसें सामान्यकथं धार्मिक, लौकिक, पौराणिक, सामाजिक, मौलिक बाखं आपालं ययेकू। स्वस्थानी, भागवत, देवी भागवत, रामायण, महाभारत थिजा:गु धार्मिक बाखं, अष्टमी व्रत व जातकावदान थि जा:गु बौद्ध धार्मिक बाखं न्यना: नेवा:तसे पुण्य मुंका: थुगु जुनि व लिपायागु जुनि भिंके तातुना: जूगु ख:। उजागु धार्मिक बाखंयाके नेवा:तसें अध्यात्म ज्ञान चेतना नं दयेकीगु, आ: नं अथेजोगु तातुना: च्वनि। उजागु धार्मिक बाखनय वर्णन याना त:गु थाय् खुसियात निंगु तीर्थ भा:पा: उजागु तीर्थय धलं दं वनि। न्हापानिसेया चलन कथं उजा:गु तताहाक:गु धार्मिक पौराणिक बाखं न्यना: नेवा:तसें काव्यरसास्वादन यायेया नापनापं उकियात परमानन्द प्राप्तिया मुहान, साधनाया लैपु व जतन उपाय भा:पिया जूगु ख, आ:नं अथे भा: प्युनि। उजागु धार्मिक बाखंया आदर्श गुणवान् चरित्रवान पात्रतयत नेवा:तसें थ:थ:पिनि कुल धर्म कथंया स्वेष्ट देवदेवी भा:पा: पूजा यानावं च्वनि। उजागु धार्मिक बाखंन लं क्यना त: कथंया धार्मिक कर्मकाण्ड कृत्य हनेगुयात नं नेवा:तसें नख: जात्रा थें हनावं च्वनि।

पञ्चतन्त्र हितोपदेशया नैतिक बाखं न्यना: नेवा:तसें थ:थ:पिके नैतिक चरित्रबल देजायेका वयाचवंगु ख। नेवा:त शुक्रबहुरी, वीरसिक्का, बत्तीस पुतलि व नीन्याम्ह बेतालया बाख: न्यना आश्चर्य चाइपिं, उत्साहित व रोमाञ्चित जुइपिं ख:।

अथेभनं व हे छपु ताहाक:गु बाखं बरोबर न्यने माला: गुबलें म्हाइपु, न्यालु द्वालु थें ताया: ज्ञात अज्ञात नेवा: ग्रन्थकारतसें यक्व ईलिपा थी थी पौराणिक ग्रन्थं यइपुगु न्हयाइपुगु बाखंत ल्यया: मुना: स्वस्थानी व्रत व अष्टमी व्रत बाखं सफू भरायपं खने दयेक घाना: हना त:गु नं खने दु। उजा:गु बाखं सफुती थ: थ: ईया रीतिथिति, वस: तिसा, नसात्वंसा, भाव विचार नं दुथने मास्ति वइबले ज्यूथे छिथे उजा:गु खं उजागु बाखं बाखनय ज्ञात अज्ञात नेवा: ग्रन्थकारतसें हना वंगु भिंगु ज्याखँ उपि सफुती स्वये खने दु। ने.सं. ६३९ स स्वतन्त्र नेपालभाषा गद्य तन्त्राख्यान बाखं च्वया: संस्कृतभायया पञ्चतन्त्र हितोपदेशया अनुवाद टीका च्वयात:गु कृत्रिम भाय न्यने ब्वनेया संस्कारं मुक्त या:गु ख:। उगु तन्त्राख्यान बाखं उबले आपलं लोकं ह्वा:, ययेका न्यने ब्वने या: धयागुया दसि ने.सं. ६९२ या छपु वीर प्रशस्ति नेपालभाषा मेय उगु बाखंया छुं छुं खं उपमान कथं छ्यला त:गुलिं प्रमाणित जू। अथे तुं, ने.सं. ६९३ स स्वस्थानी धल दनीपित उपवास कर्मकाण्ड कृत्य याकेत च्वया त:गु संस्कृत श्लोकबद्ध स्वस्थानी व्रतकथा विधि सफू नं लिपा लिपा उगु इलं म्ह कथं व बाखं न्यनीपिनि य:कथंया बाखंत थी थी ग्रन्थं मुंका हना हैं हं ने.सं. ९५९, ने. सं. १०३९ या व वि.सं. २००३ मा गोरखाभाषा प्रकाशिनी समितिया स्वीकृति कया छपाआखलं तीर्थराज मिश्र व वेदकृष्ण श्रेष्ठ निम्ह जाना प्रकाशित याना त:गु स्वस्थानी व्रत कथा सफूया भरायधंगु रुप का:गु खने दु। उपि स्वस्थानी व्रतकथा सफूया नेपालभाषा गद्य न्यने यइपुसे च्वं, लयबद्ध सयपत्री/११

खने दु । उपि स्वस्थानी सफुतिं 'स्वस्थानी'या अर्थ 'स्वदेश प्रेम' धका व्यावहारिक व दार्शनिक अर्थ ध्वाधुइका च्वंगु सी दु । उपि सफुतिं नेपालया गण्डकी, त्रिशुली, बागमती, कोशी तीर्थत, गौरी शङ्कर पर्वत, शक्ति पीठ, शिव लिङ्गया धार्मिक महिमा न्यंकाच्वंगु दु । अथे तुं. बौद्ध धार्मिक सफू अष्टमी व्रत बाखनय स्वयम्भू ज्योति उत्पत्ति, मञ्जुश्री नागदहं जुयाच्वंगु उपत्यकाया लः कोदुवाल दहं पिछेया उपत्यकाय बस्ती आवाद याःगु, नेपालया १२ बौद्ध तीर्थया महात्म्य, जातकावदान (विश्वन्तर, वीरकुश आदि) बाखं, कल्याण याःम्ह बुंगद्योया बाखं नं घाना हना तःगुलि उगु सफू महायानी बौद्ध धर्म संस्कृतिया आदर्श मुहान जुयाच्वंगु दु । थुंभनं, नेवाःबाखं सफु दयेका वपिसं धार्मिक बाखं च्वज्याय नं थःपिनि सृजनशील सक्रियता न्ह्यब्वया थके धुंकूगु सी दु ।

काव्यरसं जाःगु रामायण, महाभारत बाखं नं नेवाःतसे धार्मिक ग्रन्थकथं श्रद्धा भक्ति पूर्वक पाठ यायेगु, पारायण याकेगु, व बाखं कंका न्यनेगु याना वयाच्वंगु दु । नेपालभाषा गद्य च्वया तःगु सलंसः पौ दुगु रामायण सफूत आपालं च्वया दयेका तःगु दु । वाल्मीकि व अध्यात्म रामायण ला न्हयगुलिं काण्ड विषयवस्तु, पात्र, घटना, थाय व भाव गथे खः अथे थ्वया कयाः भचा चीहाकलं च्वया तःगु दु । उजागु रामायण सफुती थःगु छुं खँ अथवा समकालिक देशया परिस्थितिया छुं खँ ब्वये माल धाःसा ग्रन्थया समाप्ति वाक्य धुंकाळी च्वया तइ । ने.सं. ८०५ स पद्मसिंह थः स्वेष्ट देव जगन्नाथ लयतायेके भनं, ने.सं. ८१९ स खोपया दुःखिजुं थःगु कुलछें जुजु भूपतीन्द्र मल्लं न्यात पोल घोः दयेकेत दुकयालि उकिया पलेसाय मेगु छें ब्यूगुलिं उगु छें च्वने मछुनापुया जूगु मानसिक सन्तापं मुक्ति दयेमा धका, ने.सं. ८४७ स दाते धाम्हस्यां, ने.सं. ८६८ स द्विजवर विष्णु शङ्करं, ने.सं. ८७२ स यल इखालखुंया भाजुदेव व ने.सं. ८८३ या खोपया छम्ह ग्रन्थकारं मानसिक सन्ताप व सन्त्रासं मुक्ति प्राप्ति तातुसं रामायण ग्रन्थत च्वया थकल । थुभनं उबलेया नेवाः च्वमिपिसं काव्य रसास्वादन जुइकेत, आदर्श चरित्र गुण व्वःलंकेत, दैवी प्राकृतिक प्रकोप अथवा मनुखं याना जुइगु आपत्ति बिपत्तिबले आध्यात्मिक व मानसिक शान्ति दयेमा धका रामायण सफू च्वया थकूगु खने दु । नेवाःमिसातय्के आदर्श गृहिणी अर्थात् कुलया भमचायाके देजायेमाःगु गुण दुथनेया नितिं *धर्मलक्ष्मी संवाद* बाखं *महाभारत*ं क्वकयाः अलग सफू व *स्वस्थानी* बाखं सफुती घाना तःगु खने दु । उजाःगु सफूया ल्याः आपालं खने दुगुलि उबले *धर्मलक्ष्मी संवाद* बाखं मिसातयतं स्यनेकनेत छयलीगु मूल पाठ्य सफू जुयाच्वंगु सी दु । छेखापतिं धयाथें उजागु सफू उबले दु जुइ माः । ने.सं. १०३३-१०४३ तकं थुकथं बाखं सफू च्वयेगु ज्या न्ह्यज्याना च्वंगु जुल ।

पुनर्जागरण कालय

ने.सं. १०४५ निसे स्व. धर्मादित्य धर्माचार्य पिकया बिज्याःगु *बुद्ध धम्म* लय पतिइ जातक बाखंत नेपालभाषाय हिला पिकायेगु यानालि ने.सं. १०४७-१०५० दुने उगु पत्रिकाया नां *बुद्ध धर्म व नेपालभाषा* छुनाः पिकया च्वंच बले कलकत्ता विश्वविद्यालयया पाठ्यक्रमय नेपालभाषा दुथ्याकेबले मालीगु ब्वने ज्वलं तालाकेभनं *विश्वन्तर राजकुमार* या बाखं निगू अइय पिकया बिज्यात । उगु हे इलय स्वः सिद्धिदास अमात्यं (ने.सं. ९८७-१०५०) संस्कृत पञ्चतन्त्र नीति बाखंया थासाय शिवविलास शीर्षकगु छपु ताहाकःगु सामाजिक मौलिक बाखं च्वया तःगु अप्रकाशित अवस्थाय थ्यं मध्यं न्येदैतक अर्थे लिक्नुना च्वंचंगु जुल । ने.सं. १०८७ स न्यायेकूगु सिद्धिदास सच्छिदं बुदिं समारोहबलेतिनि स्व. चित्तधर हृदयया सत्प्रयासं *सिद्धिदास थःगु मिखाय (आत्मकथा) व शिव विलास* बाखं नितानं छगू सफूचाय हना पिकासेली तिनि ब्वने दत । उगु चरित्र प्रधान बाखं कथं कान्तिपुरया सुमन्त्रसिंह धाःम्ह महाजनया काय शिव विलास मचाबले मभिंगु संगतय लाना स्यन । उथाय वया वाउं भत्तु, मैना, मयतुलचा, कैमिचा भंगःत लहिना इमित सिद्धिदासं च्वया बिउगु सरल नेपालभाषां चिनातःगु कविता मे थें हायकेगु तालीम यायां थःम्हस्यां मचायक वयाके व्यावहारिक नैतिक व आध्यात्मिक ज्ञान

देजाया: वयागु चरित्र भिना वये धुकूगु जुयाच्चन । उगु बाखंया तातुना छतां छता थ्व हे जुयाच्चन - “मां भासं सयके सीके यातकि जीवनयात मा:गु व्यावहारिक, नैतिक व आध्यात्मिक ज्ञान अ:पुक याउँक काये फइगु । भंग:चातसें लाना मे हाले फुगु मांभाय नेपालभासं खँल्हायेत मनूतसें (नेवा:तसें) थाकु चाये मा:गु मखु ।” उगु बाखनय उबलेया येँया (कान्तिपुरया) असन, मखन व क्षेत्रपाति धा:गु टोल बजारया लु, नेवा:तय रहन सहन, वस: छाय, नेवा: पात्रत, भंग:पछित व कवि सिद्धिदासयात पात्र रुपय दुध्याका त:गु न्हू कथंया छयलाबला, मौलिक सामाजिक विषय-वस्तु, मनोवैज्ञानिक उपायं चरित्र सुधार जूगु दकले न्हापालाक न्ह्यलूगु दु । मत्तयत मांभासं स्यने कने याना, इमित याकनं देशया शिक्षित व सच्चरित्र नागरिक दयेकेत उबलेया नेपालयात मा:गु ल्व:गु वातावरण लुइका बीगु ग्वसा: थ्व बाखनं उबलेहे ग्वया तये धुकूगु खनेदु । थुभनं, थ्व बाखनं उबले हे नेपालभाषाय न्हूगु यथार्थ लक्षण बालूगु बाखं धा: न्ह्याकेत न्हूगु लँ ज्याना थके धुकूगु खँ मानय याये हे मा: थे ताया ।

अनलि, थ्व भाषाय बलुहुं न्हूगु बाखंया नसंचा ई बालुलु बल । **चित्तधर हृदय** (ने.सं.१०२६-११०२) ला ने.सं. १०४८ स **प्रेम शीर्षकगु** गर्ल्पा बाखं, जेल दुने **अन्धकार** शीर्षकगु व मेमेगु बाखंत (**खुपु बाखं**चा सफूया), वयक:या केहें **मोति लक्ष्मी उपासिका** (ने.सं. १०२९-१११७) नं ने.सं. १०५६ स **बेपत्ता**, ने.सं. १०५७ स **जा**, ने.सं. १०५९ **न्हू भमचा** च्याया तये धुकूगु दुसा ने.सं. १०६४ स ‘लँ’ शीर्षकगु बाखं भारतया हिन्दी पत्रिका **धर्मदूत**य प्रकाशित याके धुकूगु ख: । अथे तुं **स्व: सिद्धिचरण श्रेष्ठ** (ने.सं. १०३२-१११२) जेल दुने (ने.सं. १०६०-१०६५) **मनूया मन व बाखं**चा गथे **ज्वी मा: ?** शीर्षकया सैद्धान्तिक समालोचना च्वखँ हे च्याया दी धुकूगु दसि दसुं उबले हे नेपालभाषाय न्हूगु बाखंया परिभाषा व लक्षण बालूगु बाखं च्वयेगु व आलोचनात्मक चर्चा यायेगु कुत: याना दी धुकूगु खनेदु । उबले हे उपि रचनात प्रकाशित मजगुलिं व प्रकाशित जूगु बाखं नं यक्वस्यां मस्यूगु व ब्वने मखंगु जकं ख: ।

धर्मोदयया जलाय नेपालभाषा न्हूबाखंया पला:

ने सं. १०६७ कछलां कलकत्तां पिहां व:गु **धर्मोदय** लयपतिं तिनि नेपालभाषा न्हू बाखं विधा ह्वासाक व्व:लंकेत व उबलेया च्वमिपिं उजागु बाखं रचना सिर्जना यायेत प्रेरक वातावरण न्ह्यलुइका बिल । **धर्मोदय**स स्वथी कथंया बाखंत पिहां वयावं च्वंगु जुल । (क) बौद्ध जातकावदानया बाखं अ:पुक याउँक नेपालभाषां हिला: त:गु (ख) उबलेया स:स्यूपिं, जागरुक, व सिध्दहस्त स्रष्टापि **चित्तधर ‘हृदय’**, **सिद्धिचरण**, **मोतिलक्ष्मी**, **पूर्णदास श्रेष्ठ**, **हृदयचन्द्र सिंह प्रधान**, **केशवलाल कर्माचार्य**, **माधवलाल कर्माचार्य**, **धुस्वां साय्मि**, **प्रेमबहादुर कसा:**, **आशाराम शाक्य**, **प्रकाशकुमारी प्रधान**, **पुष्पलता**, **गम्भीरमान मायकँ** आदिपिनि बाखं व (ग) न्हूपिं न:लि च्वमिपिनि बाखं रचनात । पाश्चात्य न्हू बाखं नं नेपालभाषाय हिला: धमाधम पिहां वयाच्वंगु खने दत । उबलेया मूपिं बाखं च्वमिपिं **स्व: चित्तधर ‘हृदय’** महाकवि कथं सुपरिचितम्ह ख: । वयकलं **प्रेम अन्धकार** बाखं च्यातया दीगु दु । वयकया **खुपु बाखं**चा सफु प्रकाशित याना दी धुकूगु ख: । **धर्मोदय** लयपौया न्हापांगु अंकय (ने.सं. १०६७) प्रकाशित **‘पौ’** बाखंयात नेपालभाषाया दकले न्हापां प्रकाशित जूगु न्हू बाखं ख: धका थँजिपिं समालोचकपि कृष्णचन्द्र सिंह प्रधान व स्व: खड्गमान मल्लं म्हसीका बिया दीगु ख: । वयक:या **खुपु बाखं**चा सफू (ने.सं. १०६७) नं नेपालभाषाया न्हापां प्रकाशित न्हू बाखं पुच: ख: । थुपिं हे नेपालभाषा आधुनिक बाखंया न्हापांगु पला: ख: । उबलेतकया वयक:या बाखंत नेवा: समाजया सांस्कृतिक पृष्ठभूमिइ चिना त:गु खनेदु । उमिके सुगठित बाखं-चु, आदर्श व नैतिक पात्रतय चरित्र चित्रणय सजीवता, वर्णन चित्रणय कलाकारिता, बाखंया अपो थें अवयव तत्वतय सन्तुलन जुइक हनेगु सीप, समाजय शोषण याना च्वनीपिनि विरुद्धय शोषित जुयाच्वपिनि मौन विद्रोह, बाखंया अभिव्यक्तिइ कवितात्मकता बालू । वयक:या **थायभु** बाखंमुना सफुती (ने.सं. १०७८) दुध्यागु गुलिं बाखनय ऐतिहासिक महापुरुषपिनि आदर्श गुणगाथा, गुलिं बाखनय स्वस्थ व त:जिगु

मानवीय भावना, गुलिं बाखनय सामाजिक थिति मर्यादाप्रति आस्था निष्ठा खने दु । थुगु बाखंपुचःया बाखंत वयकःया न्हापाया बाखं सिबें स्यल्ला व तःजि जू । नेपालभाषाया न्हू बाखं विधां विषयवस्तु भूमि भरायंधक कत्ताये फयेमा, दुग्यंगु व तःजिगु मानवीय भावना न्ह्यब्वये फयेमा नेवाः जनजीवनया तःताजि पक्ष दुथ्याक बाखं सिर्जना याये फयेमा अलेतिनि नेपालभाषा बाखं बिश्वया बाखं साहित्य ख्यलय थःत ल्वयक न्ह्यब्वः वने फइ धयागु वयकःया तातुना खः । थुकिया दृष्टान्त न्ह्यब्वयेभनं वयकलं **डायरी** बाखं मुनां (ने.सं. १०९०) न्ह्यब्वया दीगु खः । उकी च्वंगु **‘वयागु किपा’** व **‘छम्ह मिसाया डायरी’** बाखनय विश्वया मेमेगु देशय प्रवासित जीवन हनाच्चंच्वं पि नेपाली बन्धुप्रति वयकःया सद्भाव पूर्ण प्रेम भाव न्ह्यलु वः । **सयपत्री**या थुगु अंकय दुथ्याःगु वयकःया **बखुं** बाखनं मानवेत्तर प्राणी - शान्तिया प्रतीक जुयाच्चंम्ह भंग बखुंप्रति मंकाःगु आत्मीयता व संरक्षण यायेगु उत्तरदायीत्व बोध याका च्वंगु दु ।

स्व. पूर्णदास श्रेष्ठ (ने.सं. १०३१-११०५) नेपाली व हिन्दीया प्रख्यात प्रतिभा दुम्ह बाखं च्वमि खंकाः चित्तधर हृदय वयकःयात नेपालभाषां नं बाखं च्वयेत अनुरोध याना दिसेलि वयकलं **धर्मोदयस द्योयात स्वां छाय व मांयागु नुगः** थिजाःगु स्यल्लागु मनोविश्लेषणात्मक बाखं दकले न्हापां प्रकाशित याका दिल (ने.सं. १०६८ व १०६९ सं छसिकथं) । वयकः थःम्ह च्वयागु बाखंया पात्रतय नुगःसंसारय दुहाँ भायाः आर्थिक विपन्नतां व सामाजिक भेदभावपूर्ण कटु व्यवहारं नं क्वःथले मफइगु इमिगु क्वातुगु मनोबल न्ह्यब्वया दी फु । थुगु मुनाय दुथ्याःगु वयकःया **अमर प्रेम** बाखं थुकिया दिस दसु खः ।

स्व. मोतिलक्ष्मी उपासिकां वि.सं. १९९२ स नेपाली भाषां पत्रात्मक शैलिं **रोदन व पुनर्विवाह** बाखं **शारदा** पत्रिकाय व **लँ** शीर्षकगु नेपालभाषा बाखं **धर्मदूत** पत्रिकाय प्रकाशित याकाः थःगु परिचय नासलं लीम्ह बाखं च्वमिकथं न्ह्येब्वया दी धुकूगु खः । वयकःया **मोतिबाखं पुचः** सफू ने.सं. १११४ स तिनि लिबाक प्रकाशित) क्वचायेक ब्वने धुनेव थुलि खँ सीकेफु -उबलेया समाजय व नेवाःछ्यै छ्यै भौमचातयसं छ्यै ज्या याना च्वंक च्वंक नं निगतिगु द्रँ विद्वंय नं चुक्लि याइपिसं न्यकीगु खंय पत्याः याना लिथु ह्वंकीगु, छ्यैनं पितुनिगु सहयाना च्वंच्वने माला च्वंगु, माबौपिसं काय व म्हाययात यःमयः कथं व्यवहार याइगु, कायमच्च जूसा इमिसं कसंगतय लाना अबुया कमाइ स्वाहा याःसां इमिगु द्वपं त्वत्वपुया भन माया याइगु, मानये याइगु, ब्वनेगुली जेहेन्दारपिं म्हायय मच्चयत धाःसा ब्वंकल कि समाजं अनेतने खं लाइगु न्हायपं हीक खँ न्यने माली धका ब्वंके मबीगु इत्यादि भुक्तमान याये मालाः च्वंगु दुःख पीर समस्या वयकलं मिस्तय निम्ति सुयाकें दयाया भीख फ्वनेत, सुयातं तं क्यनेत, विद्रोह व असन्तुष्टि क्यनेत न्ह्यब्वया तइगु मखु । मतिकुन्नापिं शिकारीतसं कयेका हंगु बाणं कयाः जूगु घाःपाः थःगु पपुतिं त्वपुया थःयात छुं मजुथें न्यंक मे हाला च्वनीम्ह भंगलं थें वयकलं नं बौध्द दर्शन व नीतिया खँ सूक्ष्म रुपं दुथनाः थःगु प्रतिक्रिया समाजया न्ह्यःने तया दीगु खः - मिसातय दुःख पीर समस्या चीकेगु कुतः थजुइमा धका । थ्व वयकःया सौम्य मनोभाव खः । थुगु संकलनय दुथ्याका तयागु **बेपत्ता** बाखनं थ्व खँ छर्लङ्ग जुइ ताया ।

स्व. केशवलाल कर्माचार्य (ने.सं. १०४५-११०९) **धर्मोदय** पत्रिकां पिलूम्ह यथार्थवादी, समाज मनोविज्ञानया प्रयोक्ता व ख्याली ह्यःम्ह बाखं च्वमि खः धयागु वयकःया बाखं सफू **जि पिहां वने त्यल** (ने.सं. १०७०) पाखें सी दु । वयकः या **संस्कार** व **महिला संघया आमसभा** बाखं नेपालभाषी बाखं ह्यःमिपिसं आपलं ययेकूगु खने दु ।

स्वः हृदयचन्द्र सिंह प्रधानं (ने.सं. १०३६-१०७९) नेपालभाषाय निपु हे जक बाखं **दया** (धर्मोदय, ने.सं. १०६८) व **कय्ता पूजा** (**बाखं पुचः**, ने.सं. १०७०) च्वया पिकया थकूगु खनेदु । स्वार्थ प्रेरित दयां शोषण याइ सा गनं नं दां दाछि, कमाइ दुहां मवःम्ह याकः मिसाया निम्ति थः कायया कयता पूजाया कर्म खंकेगु नं आर्थिक भारं पर्वतं ल्हाः वः थें जूगु व कयतापूजा याये धुनकि थः यःम्ह ज्यापु पासानाप चिपनिप ल्वाकःबुक याये मखनिगुलिं कायम्हस्यां कय्तापूजा याये मखु धया च्वंगुली उबले ऐन कानूनं जा-कें चले

जू मजू धयागु नियम दयेका नेपालीत थवं थवय फायेगु कुसंस्कारया विरोध याका तःगु खः । थुपिं निपुं विचारप्रधान बाखं नेपाली नं प्रकाशित खः ।

स्व. प्रेमबहादुर कंसाकार (ने.सं. १०३७-१९९१) आत्मपरक निबन्धकार मध्ये अग्रणी तथा च्वसापासा, आशा सफू कुथि, सितु निलापौ, नासः खलःया संस्थापक, धर्मोदयया अन्तरङ्ग सम्पादक, व मेमेगु यंकव संस्थाया संस्थापक जुया दी धुंकूम्ह खः । वयकया ती बाखं सफू (ने.सं. १०७५) व गय्थे मस्यु - चिबाखं मुना सफू (ने.सं. १०८२) स पिहां वल । समाज भिकेगु सन्देश विचार दुथ्याःगु वयकःया बाखनय म्हो तलव दुपिं कर्मचारी वर्गया दीनावस्था, हिचःति हायकीपि ज्यामी ज्यापुतय्त हेला याइपिं च्वय्चव्य धाःपिं तःमि खलःया मिसातय् अभिमानयात क्वःथले फुम्ह ल्यायम्ह ज्यापूया जेहेन प्रतिभाशक्ति, तिरी धर्म हनीपिं मय्जुपिं, कला-शिल्प-साधनाय दत्तचित्तिपिं कलाकार ब्वमिपिसं नाप लाये फु । वयकलं समाजय हाकयाच्वंगु रुढी, अन्धविश्वास व धारणायात थःगु तर्कयुक्त विचारं असत्य धका क्यनेभनं ल्वःल्वःगु घटना बाखनय संयोजन याना दी । वयकःया ती बाखं आपलं चर्चित रचना खः ।

माधवलाल कर्माचार्य (ने.सं. १०४६-) धर्मोदय लय पौ पिहां वसेलिं निसें खने दयेक भाःम्ह नेपालभाषाया न्हुबाखं स्रष्टा मध्ये छुम्ह खः । वयकःया थःछ्यें बाखं ने.सं. १०७० स बाखं मुना सफू रुपय ने.सं. १०७८ स पिहां वःगु खः । म्हाइपु छ्यायेया निम्ति हे जक बाखं च्वये ब्वनेज्या जुइगु ला मखु नि, मनूतय जीवनय दुने दुने मदिक न्ह्याना च्वंच्वनीगु सूक्ष्म, यथार्थ नुगलय थी फुगु रहस्यपूर्ण घटना निं अध्ययनीय मननीय भाःपिया दीम्ह थ्वय्कलं (ने.सं. १०६८-१०७७) दुनेया थःगु देशया थी थी स्थिति परिस्थिति विचार विश्वास अनुभूति प्रतिक्रिया प्रत्यक्षतः अप्रत्यक्षतः प्रतिबिम्बित याना दीगु सी दु । विकृतिं चने धुंकूगु संस्कार व ईयात मत्वये धुंकूगु व्यवहार व बूढीरुढीग्रस्त अस्वस्थ विचार सुयाकें गनं नं खन धाःसा थ्वय्कलं नागःतुगः याना ध्याचु न्यका ल्यहें थनेगु ग्वसाः वयकःया बाखंतसे ग्वयाः च्वं । थ्वय्कलं च्वयादीगु बाखं मध्ये थःछ्यें, बिलायतया चःबि, मास्टर साहेव, विलावति मैजा सिसेलि, जगतसुन्दर मल्लं नाप लाः वल (संस्मरणात्मक बाखं) स्यल्लाः उल्लेखनीय जू । थ्व संकलय दुथ्याःगु फाला वने माल बाखनय थुकिया चरित्र नायकया मचाया जातः च्वःम्ह जोशिं मचा नाडि ग्रहय लाःगुलिं अनिष्ट जुइ यः ग्रह शान्ति धुंकाजक बौम्हस्यां मचाया ख्वाः स्वये ज्यू धया तःगुलिं चरित्रनायकयात लानाच्वंगु उकिया ग्यानापुगु प्रतिक्रिया न्ह्यब्वया तःगु दु ।

न्हुच्छे सुन्दर (ने.सं. १०४८-) नं धर्मोदय लय पौ पिहां वसेलिं उकिं अनुप्रेरित जुसें बाखं च्वया प्रकाशित याकावं च्वम्ह बाखं च्वमि खः । थ्वय्कलं थःम्ह च्वयादीगु बाखनय थः त्वाःबाःया ज्यापु-ज्यापुनी, भल्या, व्यापारी, भाःतलसे बाये माला च्वम्ह याकःमिसा, काय-भौ माया मतिना यायां जानाजूगु स्वमफाःम्ह बूढी माजु, ब्वना तःम्ह ल्यासे म्ह्यायमचा, नेपालया पहाडी वस्तीया खय्नि (लडाइलय वम्ह भाःत सीगुलिं नुगः मछिंका येंय तुनिख्यलय ब्वयातःगु सालिकया पाली भोपू वइम्ह), नेपाल स्वयेत वःम्ह विदेशी पर्यटक मय्जु व मानवेत्तर प्राणी कोखि भंगः ब्वमिपिसं नापलाये फु । वयकलं पात्रतय नुगलय दुने च्वंगु यथार्थ, व सजीव भाव प्वलाः चीचीहाकय्क सन्तुलित व सुगठित बाखं च्वयादी फु । छफुति छफुति ध्वः किये व कोण ज्याये फु थें वयकलं नं मनूतय नुगलय न्ह्याबले चासिचासि वया च्वनीगु च्वाच्चा मिना च्वनी यःगु इर्ष्या, लुमधंगु स्थिति पीरया छफुति छफुति अनुभूति - प्रतिक्रियाया बिन्दुयात बाखं ज्याना दीगु दु । वयकःया बाखंतसे नेवाःछेनिसें नेवारेत्तर नेपाली बन्धुपिनि परिवार अथे हे वन जंगलया मानवेत्तर प्राणी कोखि भंगःया विषय थ्यंक कतानाच्वंगु खने दु । /जि शीर्षकगु बाखनय वन जंगल न्हंकावं च्वंगुलिं छखेर भंग पछित नं न्हने त्यगु व ध्यान यायेगु शान्तगु थाय मदयाच्वंगु स्थिति न्ह्यब्वये हःगु दु । चित्तधर 'हृदय' पंछीतय् बाखं च्वया दी धुंकालिया निपुगु उजोगु बाखं थ्व हे खः ।

थ्व संकलनय दुथ्याका तयागु धम्म बेबि बाखंया चरित्र नायिका नेपालया प्राकृतिक सौन्दर्य व सांस्कृतिक सम्पदां प्रभावित जुयालि नेपालया चिं स्वरुप थःगु गर्भपद्मय उकिया संस्कार पुसा स्वःथना थःगु देशय लिहाँ वना च्वंगु खँ दु ।

स्व. पूर्ण पथिक (ने.सं. १०४४-१११३) या बाखं मुना सफू निगू अपराधी (ने.सं. १०७२) व छपाः चित्र (ने.सं. १०७७) पिहां वये धुंकूगु दु । वयकलं धर्मोदय, नेपाल ऋतु पौ, व भी पत्रिकाय बाखं प्रकाशित याकादिल । वयकलं नं थःगु त्वाः बाःया व थःगु सम्पर्कय वइपि कलाकार, कालिगर, ज्यापु, भल्या, चःला, व्यापारी, ल्यायम्ह-ल्यास्य व वैद्यतयूत बाखंया पात्र याना दुथ्याका तःगु खने दु । समाजया तःमिपिं अथवा थजातपिसं क्वत्येका, शोषण याकाः थी मत्यःपिं धकाः छ्छलिका तःपिं शोषित दमित उपेक्षित पीडित वर्गप्रति सहानुभूति व करुणाया भाव ब्वमिपिके थने फु - वयकःया बाखनं । शोषकतयूत माःमाःथाय् ध्याचुलिं कयेका इमि नैतिकता थनेगु कुतः न याना दी । वयकःया बाखंया बुढाबुढी व बाज्यः वपि पात्रत अनुशासित व धर्मभीरु खने दुसा ल्यायम्ह ल्यास्य वसैया पात्रत २००७ सालया जनक्रान्ति लिपा लूगु न्हूगु विचार व जोश जापिं परिवर्तन सुधार याये मास्ति वःपिं खने दु । थ्व संकलनय दुथ्याःगु पुलां दाजु बाखनय उबलेया निम्ह तिपू ज्यापु ज्यापुनीया सजीव चित्रण दु ।

धुस्वां साय्मि (ने.सं. १०५०) भारतय उच्चशिक्षा अध्ययन याना च्वँच्वं हे धर्मोदय लय पतिइ बरोबर बाखं व चीहाकगु बाखं प्रकाशित याका दी । थ्वयकःया विचारोत्तेजक बाखं व बाखंचातय मुना सफू न्याफो स्वां (ने.सं. १०७०), मूस्वां (ने.सं. १०७३) व ब्वाला (ने.सं. १०७४) पिहां वये धुंकूगु दु । वि.सं. २००७ सालय लूगु प्रजातन्त्र आपालं प्रभावित थ्वयकः । उबलेया स्वतन्त्र व उत्साहप्रद वातावरणय थ्वयकलं नेपाली जनजीवनया सामाजिक, आर्थिक व राजनैतिक समस्या न्ह्यब्वयेया नापं थुपिं समस्या चीकेत आन्दोलित जुया च्वपि उबलेया ल्यायम्ह ल्यास्यया जोश जाँगरया उत्साहबद्धक बाखं च्वया दीगु खने दु । उबलेया थ्वयकःया बाखं व चिवाखनय छयलाः तःगु नेपालभाषा गद्यय संस्कृत व हिन्दी त्वाक ज्यानाच्वंगु खने दुसा गुगुं बाखनय औपन्यासिकताया लक्षण पुलुपालु खने दु । उबले तक स्वतन्त्र स्वयावःगु देशया थीथी समस्याया कारण निरुपण यायेगु व उमिगु उपाय मालेगु निम्ति छिगु चक्कंगु विद्या उपन्यास भाःपाः थ्वयकलं उपन्यास विधाय क्वातुक दुयंक तःजिक साधना याना दिल । नेपालभाषा उपन्यास नं तःमि याना दिल । थःगु धुस्वां साय्मि नांया नं व्यापक प्रख्याति जुइका दिल । थ्वयकलं देशकाल स्थिति वातावरण व्याक्क कत्तानाः थःगु बाखं सिर्जनाय व उपन्यास कृतिइ न्ह्ययंकाः चित्रण याना दी फु । अथे हे पात्रतय नुगलय दुबिनाः इमि मनोभाव यचुक पिब्वया दी फु । थ्व थ्वयकःया तःजिगु गुण विशेषता सीप खः । थ्वयकःया बाखं व उपन्यासया नेपाल भाषा गद्यय गनं गनं कवितात्मक ध्वनि थ्वयाच्वंगु ताये दु ।

आशाराम शाक्य (ने.सं. १०४८) नं धर्मोदय लयपौया पाखे बाखं च्वमि कथं न्ह्यलूगु खः । थ्वयकःया हिलाबुला बाखं सफू (ने.सं. १०७७) पिहां वये धुंकूगु दु । थ्वयकलं थःगु जीवनया यथार्थ अनुभूति व देशय लूगु समयानुकूल न्हूगु विचार भावयात इमान्दारी, स्पष्टवादी, व बाखं ज्यायेगु सीप न्यने यइपुगु बाखं च्वया दीगु दु । थ्वयकःया बाखं मध्ये अन्तर्द्वन्द्व, भाइदाइया आत्मकथा व पोह्रिचा बाखंत आपलं चर्चित व सफल रचना खः । थुगु संकलनय दुथ्याःगु तज्यागु चुरि बाखनय च्वमिं कोठाय खाः चुरिया कुचाकाचात खनेवं थः कलाःया चरित्रय आशङ्का याना जूम्ह चरित्रनायकयात वया कलातं थः केहेपिं वःवले इमित च्या लःल्हानाबले चुरि तज्यागु खँ कनेवं आशङ्का चिला वंगु सामान्य घटनायात कया नं यइपुगु बाखं ज्यायेगु सीप क्यना दीगु दु ।

वि. सं. २००७ हने. सं. १०७० या ह्युपाःया लिपा

उबलेया उत्साह उमङ्गप्रद स्वतन्त्र वातावरणय च्वसापासा, नेपालभाषा परिषद्, श्रेष्ठ प्रकाशन, नेपालभाषा विकास मण्डल, विराट नेपालभाषा साहित्य सम्मेलन गुथि थें जागु साहित्यिक

संस्थात स्थापित जुल । त्रिचन्द्र कलेज व पाटन कलेजय नं प्राध्यापक व विद्यार्थीपि जाना नेपालभाषा साहित्य पाला संस्थात चायेकाः ज्या न्ह्याकल । उपिं संस्थापाखें पासा, नेपाल ऋतु पौ, भी, थौं कन्हे, सितु, जः, कुलां इत्यादि साहित्यिक पत्रिकात पिकाल । इलयबेलय ततःजिक साहित्य सम्मेलन थासंथासय न्यायेकल । श्रेष्ठ सिरपा वीगु व्यवस्था नं दत । उपिं व्यवस्थापाखें नेपालभाषा बाखं विधायता नं थकाल, तःमि यात । आपालं बाखं च्वमितय ल्याः खाना वः थें बाखंया गुणात्मक स्तर नं छुं हदतक थाहां वंगु खने दत । न्हापाया उपिं संस्थात व साहित्यिक पत्रिकातसे ज्वंगु नेपालभाषा साहित्य समृद्ध यायेगु अनुकरणीय आदर्श लें लिनाः लिपालिपा नं यक्वं संस्था व पत्रपत्रिका न्ह्यज्यावंयाच्वंगु दु । फलस्वरूप, न्हून्हुपि बाखं च्वमिपिसं न्हून्हुगु, यङ्गुगु आकर्षक शैली सीप प्रविधि न्ह्यब्वयाः तःताजिया भराय्धंगु विषयवस्तु ख्यलय बाखं चक्रव्यंकाः नेपाल अधिराज्य दुनेया थीथी जिल्ला, सहर गांगामय व नेपाल अधिराज्यपिने थीथी मुलुकय प्रवासित जीवन हनाच्वपि नेवाः नेपाली बन्धुपिनि दुख-सुखया बाखं कत्तानाः सूक्ष्म तीक्ष्ण व विहंगम दृष्टिकोण दुपि बाखं च्वमितसें थःथःगु बाखं रचना सिर्जना न्ह्यच्याके हयाच्वंगु दिन, न्ह्याकां च्वनीतिनि ।

धर्मोदय व नेपाल ऋतु पौ प्रकाशन जुयाच्वंगु इलय सिबें आः गुलिचा मदुवं आपा बाखं च्वमित खने दया वःगु खः । ने सं १०९४ स बाखं मुक्कया बिसकं पत्रिका **मिमलः** पिहांवल । धर्मोदय थें भी, सितु पल्पसा पत्रिकां नेपालभाषा न्हू बाखंया विशेषाङ्क न पिकाये धुकूगु दु । **धर्मोदय, नेपाल ऋतु पौ, मिमलः, खेलुङ्गाः, सितु, जः, नेपाल संस्कृति** व मेमेगु दँपौयाके प्रकाशित बाखंतय् दुग्यंगु बिशदगु, स्तरीय समीक्षात्मक ल्याःचा याना तःगु च्वसुत वरोवर प्रकाशित जुल, जुयावं च्वंगु दु । अभ्र कृष्णचन्द्र सिंह प्रधानं च्यादीगु **भीगु साहित्यय बाखं** (ने. सं. १०९१) नेपालभाषा बाखं विधाय हे बःचाहागु इतिहासात्मक समीक्षात्मक सफूचा नं प्रकाशित जूगु दु । उजाःगु प्रकाशनं नेपालभाषाया बाखं च्वमिपित लें क्यंगु दु, इमि कमी कमजोरी क्यनाः सल्ला सुभाव न न्ह्यब्वःगु दु । उजागु स्वस्थ समालोचनात्मक मूल्याङ्कनं नेपालभाषा बाखं च्वमितयत् हौसला बढे याःगु दु । **धर्मोदय लयपौ** प्रकाशनया लिसेलिसे खने दुपिं गुलिं बाखं च्वमिपिसं लिपातकं थःथःपिनि प्रतिबध्दता क्यना च्वनसा उबलेया **अशोक 'उमङ्ग', विष्णुहरि 'परदेशी' व अच्युतबहादुर राजभण्डारी** गुबलें गुबले जक आपुलुखं छपु निपु बाखं पिकया 'तयजु' याःगु खने दु । **नेपाल ऋतु पौ** पत्रिकाय खने दयकः भ्राःम्ह **गोविन्दबहादुर मल्ल गोठाले** (ने. सं. १०४३) नेपालभाषां **जि मचा व जि जुजुमान** बाखंत, **स्व. दमनराज तुलाधरं** (ने. सं. १०३६-१११२) **जितेया संसार व पुनर्विवाह व रामहरि जोशी** (ने. सं. १०४८) **जीवन पथ** आदि थें छपु निपुजक बाखं च्वपि नासलं लीपीं मनोविश्लेषणात्मक बाखं सष्टात खः । मेमेपि उल्लेखनीय बाखं च्वमिपि **केशवमान शाक्य, अष्टमुनि गुभाजु, अमोघ ताम्राकार, केशवमान ताम्राकार, सुलोचना मानन्धर, प्रकाशमान, मंगलदेवी स्थापित, केदार सितु, मोतिलक्ष्मी शाक्य** आदि खः ।

आःथनलि संक्षिप्त व समष्टि रुपं थ्व वर्तमान समयावधिइ पिहां वयाच्वंगु बाखंया प्रवृत्ति विषय-भूमि, शैलीगुण विशेषताया खं छुंछुं दसुनापं चर्चा याये-

क) न्हूपिं बाखं च्वमिपिसं नेपालभाषा बाखंया पात्रत व घटना-थाय नेपाल अधिराज्य दुनेया स्वनिगः यें यल व ख्वपया नापनापं तराई व पहाडी वस्ती गां तथा नेपाल अधिराज्य पिनेया देशं देशय न्यना वना प्रवासी जीवन हना च्वपि नेवाः नेपाली बन्धुपित नं कत्ताःगु दु । **चित्तधर 'हृदय'** या लिपा **सत्यमोहन जोशी** (ने. सं. १०४०) पोखराय नांचा न्ह्याकाः जीविका हना च्वपि थने हःगु दु । **फणीन्द्ररत्न वज्राचार्य** तापाले पहाड वस्ती व तराई वस्तीया नेपाली बन्धुपिनि सजीव मर्मस्पर्शी बाखं हना दीगु दु । थुगु मुनाय दुथ्यागु **च्वापुया चलः** बाखं थुकिया छता दसु खः । अथें हे **लक्ष्मण राजवंशी** समुद्र पारीया मुलुकय प्रवासित नेवा व नेपालीतय रहन सहन, इमि नुगलय देजाया च्वंगु स्वदेश प्रेम, जातीय सभ्यता संस्कृतिप्रति आस्था, थःगु जातीय सभ्यता संस्कृतिइ वयाच्वंगु ट्यूपाः व विकृतिया दथुइ बाम्हय काना

बःबले छुयाये माली धयागु विचारणीय न्ह्यसः थना दीगु दु थें ताया । थुकिइ दुध्यागु नातिकृतिम्ह पःमाः साहू बाखनं उजोगु हे न्ह्यसः खँ न्ह्यब्वगु दु । रामशेखरं खपया कुमाःत पश्चिम नेपालया गांगामय ज्यालु वँवँ अन चा भाडा दयेका मिया नं थःगु जातीय, कुलायनी प्याखं बाजं क्यना जुइगुया सजीव मार्मिक चित्रण मतछ्या बाखनय न्ह्यब्वःगु दुसा थुगु मुनाय दुध्याःगु त्वापुखिचा बाखनय खपया स्थानीय किसानतय जीवन पद्धति व इमि थथःत जूगु शोषणया विरुद्धया सः चरित्रनायिका लतंमायां तयेका तःगु दु । हरिशङ्करं थुगु मुनाय दुध्याःगु आज्जु ध्वदुइतिनि बाखनय यें, विराटनगर व धरान थेंजाःगु सुविधांगु शहर वस्तीइ च्वपिं नेवाःतसें धनकुटाया गां वस्तीइ च्वपिं नेवाःतयूत गामाः धका क्वथिथुना व्यवहार याइगु पीरं इपिं आत्मरक्षा यायेत स्थानीय नेवारेत्तरत लिसे वैवाहिक स्वापु तयेरिखे मन क्वसाय्का च्वंगु स्थिति न्ह्यब्वः । राजा शाक्य दछ्येंया कान्छा साहु बाखनय यें देशं नाकं तापाः मज्जु तर याकःलीगु दँछें गामय च्वंच्वम्ह नेवाः नं थःगु उद्यमशीलता व थःगु जातीय धर्मसंस्कृतिप्रति देजायाच्वंगु आस्थां अन नं थःगु कुलायनी धर्म संस्कृति धस्वाकाः थःगु परिवारयात समृद्ध याये फुगुलिं आत्मगौरव तायेकाच्वंगु क्यना तःगु दु । भूषण श्रेष्ठ थुकि दुध्याःगु अन थ्यंका जुइगु दुःख बाखनय केन्द्रिय राजधानीया सरकारी कर्मचारीत गांगामय तथ्याङ्क मुकः वनीबले लँय लँय नापलाइपि स्थानीय मिस्तयके न्यनाः गन्तव्य थासय मवंसे हे लँय बीचयसं फारामय तथ्य जायेका भ्रष्टाचार याइगु मभिज्याया आगं प्वलाः ध्याचू न्यंका तःगु दु ।

ख) नेपालभाषाया बाखं च्वमिपिसं बाखंया अन्तरङ्ग अभिन्न प्रसङ्ग थें याना घटना स्थलयाः बाखंया पात्रतय वसः तिसा छययाः, छें, चुक, कोथा, लँ, लाछि, गल्लीयाः, पात्रतसें याइगु ज्याया तथा पात्रया दुनुगलय लुया च्वनीगु भाव छताछताया कथंनकं धैर्यपूर्वक न्यने यइपुक सजीव वर्णन यानाच्वंगु खने दु । तीर्थलाल नःघःभनि, हितकरवीर सिंह कंसकार, लक्ष्मण राजवंशी, गम्भीरमान माय्कें, रामशेखर, मथुरा साय्मि, यज्ञरत्न धाख्वा आदिपिनि बाखनय अथे याना तःगु स्वये दु । थ्व मुनाय दुध्यागु तीर्थलाल नःघःभनिया म्हालं बाखनय छम्ह नच्चा मिसामचा म्हिता च्वंबले हाय्के थें ध्वाइँ लाका यंम्ह मिजंमचा नाप हे थःगु इहिपा जुइत्यगु वाः तायेवं म्हिते म्हाय्का वंगुया मनोभाव, खसुं भुंगु थ्व जीवन बाखनय हितकरवीर सिंह कंसकारं थाज्या थाइ थाय लटाइँलय का तुलीम्ह छम्ह आप्ति मिसा मचा मंगलमायाया कारुणिक अन्त्यया बाखं हना तःगु नुगः मछिना पुसे च्वं । उकीया छम्ह मिजं पात्र इन्द्रलालया मंगलमायाप्रति आत्मीय स्नेह सहानुभूति, मंगलमायाया असामयिक निधनं शोक विह्वल जूगु वया नुगः उला तःगु दु । यज्ञरत्न धाख्वाया दु नुगःया सः बाखनय धार्मिक पर्व तिथिपतिकं गुम्बा विहारय स्वेष्ट भगवान चोयाके पूजा प्रार्थना याः वइम्ह साहु तीर्थमानयात विहारस वा ज्वःगु पौ ल्हवना बीमाल धका ताकेता याइगुलिं ध्यलुं भिक्षु खना दिक्क चाःम्ह लिपा पौ ल्हवना बी धुकूगु खँ कनालिं कृतज्ञता नं दछ्यःगु ताया आनन्दं विभोर जूम्ह साहु तीर्थमानया मनोभाव लिसें अन्तरात्माया सः ताये दु ।

ग) बाखनय मानवेत्तर प्राणी बखुं व कोखी भंगः, खिचा थें जाःपि जन्तुत पात्र रूपय दुध्याकाः इमिप्रति मानवीय आत्मीयता स्नेह, सहानुभूति क्यनाः बाखं च्वइपिं सिद्धिदास व चित्तधर हृदययां लिपा पूर्णदास श्रेष्ठ, न्हूछेसुन्दर व लक्ष्मण राजवंशीया कुतः नं च्वछाये बहःजू ।

घ) नेपालया इतिहासय प्रख्यात महापुरूषपिसं राष्ट्र हितया निम्तिं याःगु ज्याखँ विषयवस्तु यासें न्हूगु ऐतिहासिक बाखं द्रकले न्हापालाक चित्तधर 'हृदय' अनलि जनकलाल वैद्य, हितकरवीर सिंह कंसकार, राजा शाक्य इत्यादि पिसं ऐतिहासिक बाखं च्वया तःगु खनेदु ।

ङ) बाखनय दुने प्रसङ्गय स्वापूर्वक गनं गनं ध्याचु व ख्याली न्हिलिया खँ आपा म्हो बाखच्वमिपिसं दुध्याका तइगु ला द हे दु । ध्याचु ख्यालि न्हिलि मू विषयवस्तु याना निपुण प्रतिभाशाली बाखंच्वमिपिं गोविन्द गोठाले जि जुजुमान, केशवलाल कर्माचार्य महिला संघया आमसभा व जि पिहां वने त्यल, माधवलाल कर्माचार्य थछ्यें व बिलायतया चवि, पूर्ण पथिक विजय व जनकलाल वैद्यया बागःभाजु व मन्त्रीभाजुया मोटर खः ।

च) बाखनय घटना, कार्यकलाप, भेषभूषा, थायया माक्वं गाक्व वर्णन यायां क्वचाइ थाय थ्यंका रहस्योद्घाटन जुइ धुनेवं तुं आकस्मिक ढंगं बाखं क्वचायेकेगुली कला सीप ब्वये फुपिं बाखं च्वमिपि मध्ये तीर्थलाल नःधःभनि, गम्भीरमान माय्कें, हितकरवीर सिंह कंसकार, रामशेखर, राजा शाक्य, व मथुरा साय्मि खः ।

छ) नेपालभाषायां तिरि बाखं च्वमिपिंस मिसा जातिया समस्या, थःपिंत याना तःगु पारिवारिक, सामाजिक व आर्थिक शोषण दमन व मुस्या ग्यय्कीगु व्यवहार पाखें मुक्ति म्हयाः उजाःगु समस्या पीर चीकेगु ध्येयं सः तया बाखं च्वया दीपि मोतिलक्ष्मी उपासिकायां लिपा प्रकाशकुमारी प्रधान, पुष्पलता श्रेष्ठ, सुवर्णकेशरी, मोतिलक्ष्मी शाक्य, सुलोचना मानन्धर, सुशीला मानन्धर, रेवती राजभण्डारी उल्लेखनीय जू । थुगु मुनाय दुथ्याःगु प्रकाशकुमारी प्रधानाङ्गया अंशभाग बाखनय मिसा जातियात अंशभाग सम्बन्धी ऐननियमय सामयिक सुधार याये माःगु खँय ध्यान आकृष्ट याका तःगु दु । अनावृष्टि : सिरमाया जीवन शीर्षक बाखनय सुवर्ण केशरी पुलां पुस्तायापिसं न्हूगु पुस्तायापिंत टेवा बी माः धका कर्तव्य बोध याकूगु दु ।

ज) बाखनय नवोन्मेष व शैलीगत विशेषता न्ह्यब्वया नुगलय च्वास्सचिस्स मिनिगु यइपुगु बाखं च्वयेगुली केशवमान शाक्य, केदार सितु, भूषण श्रेष्ठ, ध्रुव अधिकःमि व राजा शाक्य आदि सफल खने दु ।

उपसंहार

सयपत्रीया थुगु ११ गू ल्याः नेपालभाषाया छुं न्हू बाखंया मूल पाठ व उमि नेपाली अनुवाद पाठ नं नापं तयाः ल्याया तयागु मुनाकथं पिब्वयेगु ज्या जूगु दु । छुं गुगुं वाद सिद्धान्त मत मतान्तर, प्रवृत्ति विशेषताया पं मलीसे थुगु बाखं मुना ल्याः सामान्यकथं क्वयं न्ह्यथनागु तातुना पूर्वके भनं यानागु धका खँ कनेगु थनथाय प्रासाङ्गिक जुइ ताया

क) नेपालभाषेत्तर बाखं ह्यःमिपिं साहित्यकारपिं, समालोचकपिं व अनुसन्धातापिं तथा सर्वसाधारण ब्वमिपिनि न्ह्यःने राष्ट्रिय भाषा मध्ये छगू भाषा कथं ल्याखय ग्यंगु नेपालभाषाया न्हूबाखं विधाया विषयवस्तु, चरित्र चित्रण, वातावरण, भावभूमि, सन्देश, रचना-सिर्जना सीप, विशेषता, प्रवृत्ति तथा उपिं बाखं बाखनय प्रतिविम्बित नेवाः जनजीवनया रहन सहन पद्धति, दुःख-सुख, वस-छाय, धार्मिक-सामाजिक-सांस्कृतिक धितिविधि, नेवाः तय विचार मनोवृत्ति धारणा नेवारेत्तर नेपाली बन्धुपिनिप्रति नेपालभाषाया बाखं च्वमिपिनि भावना कामनाया परिचय बीगु,

ख) ज्या खँया कारणं अथवा परिस्थितिवश उखे थुखे प्रवाशित जुयाच्च्वंप्पिं नेवाःत मध्ये गुलिं गुलिंस्या थःगु मां भाय नेपालभाषा साहित्यलिसे तापाना सम्पर्क मदया च्वपिं नेवाः बन्धुपिंस नेपालभाषा न्हू बाखँ विधा गुबलेनिसें गुगु रुपय खने दत, थौकन्हे गथें च्वं ? उपिं बाखनं छु गुजागु भाव विचार सन्देश न्यके धुकल, न्यंका च्वन, नेपालभाषाया बाखं विधाया उन्नति अवनति छु गथे च्वं धयागु तथ्य ध्वाथुइके बीगु,

ग) गुगुं नं भाषाया बाखं विधां आपालं आपा ब्वमिपिनि नुगः सालाः प्रभावित याये फु । थिथिया सुख-दुःख, आपति-विपत्ति, उत्थान-पतन, सहयोग-सहानुभूतिया अनुभूति थवंथवय कालबिल याना इनाः भावनात्मक समझदारीपूर्ण स्वापु भाषाभाषीपिनि दथुइ, जाति जातिया दथुइ, बन्धु-बन्धुपिनि दथुइ क्वातुका बीगु बाखं विधां हे खः । उकिं थुगु बाखं मुनां थ्व तातुना पूर्वके ज्याखँय ग्वाहालि बी ताया ।

घ) नेवाः जातिया धर्म-संस्कृति, रहन-सहन, पद्धति, विचार-भाव, मनोवृत्ति, नेवाः जातिया सीप, कला, गुण इत्यादिया विषयस अनुसन्धान अध्ययन याये त्यपित नं थुगु बाखं मुना ल्याः ज्याय ख्यले बह जुइ ताया ।

ड) साहित्यं सम्पन्नगु मेमेगु भाषाभाषीया बाखं विद्याया नाप थ्व नेपालभाषाया बाखं विद्याया तुलनात्मक समीक्षात्मक अध्ययन विश्लेषण यासैं थुकिया स्थान व महत्त्व दुवालेत नं थ्व बाखं मुना ज्या छयले बह जुल, ग्वाहालि ब्यूगु खने दत धाःसा थ्व बाखं मुना ज्या सार्थक खने दइ ।

थ्व नेपालभाषाया यक्व बाखं च्वमिपिं ल्यायम्ह बैसया जोशय जाँगरय लाना व सुयां पाखें छुकिपा पाखें प्रेरणा दया छुभाःनिभा छपु निपु बाखं च्वयालि, छगू निगू बाखं सफू पिकयालि थःथःया बाखं च्वज्या ता ईतक सुम्क हे दिका च्वनीपिं आपाः, बाखं साधनाय ताई तक प्रतिबद्धपिनि ल्याः साःप म्हो । अथ्य नं, राजा शाक्य, हरिशंकर रञ्जितकार, भूषणप्रसाद श्रेष्ठ, लक्ष्मण राजवंशी, फणीन्द्ररत्न वज्राचार्य, मथुरा सायमि, हितकरवीर सिंह कंसकारपिनी प्रतिबद्धतां बाखं ह्यःपि आशावादी च्वमिपिनि मन तये थाय दु ।

न्हुन्हूगु यइपुगु बाखं थुकी न्ह्यब्वयेगु व उपत्यकांपिनेया प्रतिभाशाली बाखं च्वमिपिनि बाखं थुकी हनेगु जिमिगु ग्वसाः बाध्यतावश लिपालिपाया अंकयात थाती तये माल । नेपालभाषा बाखं विद्याया जहाँ थीगु भविष्यप्रति विश्वस्त जुये फयका ब्यूगु दु ।

माया ल्वाः स्वये न्हि

ने. सं. १९२०

सहायक सन्दर्भ सामग्री धलः

- तन्त्राख्यानः - आशासफू कुथि, संग्रहालय काठमाडौं व राष्ट्रिय अभिलेखालय, रामशाह पथय् नँ दु ।
- जनकलाल वैद्य - नेपालभाषा प्राचीन काव्यया सिर्जना प्रवृत्ति वि.सं. २०४३, पृ. ४३०
- " - राष्ट्रिय अभिलेखालयचवंगु नेपालभाषा अभिलेख ग्रन्थ त्रिविवि, अनुसन्धान महाशाखाँ पिदंगु । वि.सं. २०४० (खयागु २ गु ब्व पिदने त्यंगु दु)
- " - आशासफू कुथिया अभिलेख ग्रन्थया वर्णानात्मक सूची, (चवसापासा काठमाडौं, वि.सं. २०४८)
- दुःखी, भारो - रामायण (राष्ट्रिय अभिलेखालय छविचित्र त्या बी २९५/१)
- जनकलाल वैद्य - "नेपालभाषा बाखं ख्यलय" सितु, अंक ३७
- " - "नेपालभाषामा रामायण काव्य परम्परा र समाजमा त्यसको प्रभाव", प्रभातकालीन जनसत्ता, २०५६ चैत्र ३०, पृ. २
- " - "स्वस्थानी - स्वदेशप्रेमको सन्देश वाहक धार्मिक कथा" गोरखापत्र (दैनिक, शनिवारीय, २०५४/१०/११ पृ. ११)
- धर्मादित्य धर्माचार्य - बुद्ध धम्म, बुद्ध धम्म व नेपाल भाषा पत्रिका, (वि.सं. १०४५-१०५०), वैकुण्ठ प्रसाद लाकौलपाखे हाकन पिदंगुः ने.सं. १०९२
- सिद्धिदास थःगु मिखाय व शिव विलास बाखं, कलकत्ता नेपालभाषा साहित्य गोष्ठी कलकत्ता ने.सं. १०८९ सं पिदंगु)
- माधवलाल कर्माचार्य व - चित्तधर स्मृति ग्रन्थ, नेपालभाषा परिषद् ने.सं. ११०४ ।
- फणीन्द्ररत्न वज्राचार्य -
- ऐजन् - मोतीलक्ष्मी स्मृति ग्रन्थ, नेपालभाषा परिषद्, ने.सं. ११२० ।
- जनकलाल वैद्य - "सिद्धिचरण श्रेष्ठका गद्यकृतिहरू" मधुपर्क, अंक १ वर्ष ३०, २०५४ जेष्ठ
- ऐ. - "नेपालभाषा साहित्यय धर्मोदय पत्रिकाया देन", खेलुइता, अंक ८ ने.सं. ११०७
- कृष्णचन्द्र सिंह प्रधान - भीगु साहित्य बाखं, मय्जु उत्तरासिंह, ये, ने.सं. १०९७ ।
- खड्गमान मल्ल - "भूमिका", न्हू बाखं पुचः, नेपालभाषा परिषद्, ये, ने.सं. १०८० ।
- इन्द्र माली - पुलाँ कसि : न्हूगु दापू, त्रिवेणी साहित्य प्रतिष्ठान, ये, ने.सं. १११७ ।

नेपालभाषा बाखं सम्बन्धी ब्वने बहगु च्वसु नेपालभाषा कथा विषयक पठनीय लेखहरू

च्वस	च्वसि लेखक	जीर्णक
भ्रीगु साहित्यय बाखं ने.सं. १०९७	१. कृष्णचन्द्रसिंह प्रधान	हाम्रो साहित्यमा कथा वि.सं २०३४
“राजा शाक्यया कुचाकुचागु किपा ह्वना स्वयालि” कुचाकुचागु किपा, ने.सं. १११९	२. डा.कमलप्रकाश मल्ल	राजा शाक्यको “कुचाकुचागु किपा पढेपछि” कुचाकुचागु किपा वि.सं. २०५६
“भूमिका”, बाखं पुच ने.सं. १०७०	३. रत्नध्वज जोशी	“भूमिका” बाखं पुच: वि.सं २००७
“न्हू धालय दुबिना” न्हूधा: ने.सं. १०९२	४. सिद्धिचरण श्रेष्ठ	“नवीन धारामा डुबुल्किएर” न्हूधा वि.सं. २०२९
(क) “न्हूछेसुन्दरया बाखं : बास: दैया छर्ख, तिनिख्य: मिसा ने.सं. १११७ पौ ४९-८० (ख) “आमुख”, शालिग्राम (बाखं सफूया), ने.सं. ११०८	५. माधवलाल कर्माचार्य	(क) न्हूछेसुन्दरको कथा: पचास वर्षका कुरा, तिनिख्य: मिसा वि.सं २०५३ पृ. ४९-८० (ख) “आमुख” शालिग्राम (कथासङ्ग्रहको) वि.सं २०४५
“देखाय दुने ब्वलनाच्वंगु बाखं” देखा ने. सं. १११४	६. सत्यमोहन जोशी	“देखाभित्र हुर्किरहेको कथा” देखा वि.सं. २०५१
“थ:छ्येनेसैं बिलायतया च:वि थ्यंक” भ्री ल्या ११३ व ११४ ने.सं. १०८९ पौ ९-१२ व १३-१९	७. डा. जनकलाल वैद्य	“माइतीदेखि बेलायतको चर्पीसम्म” भ्री अङ्क ११३/११४ वि.सं २०२६ पृ ९-१२ र १३-१९
“भूमिका” न्हूगु बाखं पुच: ने.भा. परिषद्, वि.सं. २०१७	८. खड्गमान मल्ल	“भूमिका” नयाँ कथा सङ्ग्रह, ने.भा. परिषद् वि.सं. २०१७
“कहानी साहित्य” मिमल: ने.सं. १०९४	९. माणिकलाल श्रेष्ठ	“कहानी साहित्य” मिमल: वि.सं. २०३१
“भूमिका” पलेह: ने.सं.१०२७	१०. आशाराम शाक्य	“भूमिका” पलेह: वि.सं. २०२४
“खेलुइता: या बाखं” खेलुइता ल्या: ११, ने.सं.१११०	११. डा. हिमांशु थापा	“खेलुइता” का कथा सं. ११ वि.सं २०४६
“न्हू बाखं पुच:या बाखंत” पलेस्वाँ ल्या: १	१२. प्रेमशान्ति तुलाधर	“नयाँ कथा सङ्ग्रहका कथाहरू” पलेस्वाँ संख्या १
“नेपालभाषाया दकलय न्हापांगु बाखं व बाखं च्वमि” विश्वभूमि, कछला १४, ने.सं. १११५	१३. इन्द्र माली	“नेपालभाषाको सर्वप्रथम कथा र कथाकार” विश्वभूमि, कार्तिक, २०५१

नेपालभाषाया बाखं च्वमिपिनि प्रकाशित बाखं सफूत ।

नेपालभाषाका कथाकारहरू र उनीहरूका प्रकाशित कथासङ्ग्रहहरू ।

क्र.सं.	कथाकार	कथा सङ्ग्रहहरू
१.	चित्तधर 'हृदय'	- क) खुपु बाखंचा (ने.सं. १०६७/वि.सं. २००४), ख) थायभु (ने.सं. १०७८/वि.सं. २०१५), ग) डायरी (ने.सं. १०९०/वि.सं. २०२७) ।
२.	केशवलाल कर्माचार्य	- जि पिहां वने त्यल (ने.सं. १०७०/वि.सं. २००७) ।
३.	सत्यमोहन जोशी	- निम्ह मचाया मां (ने.सं. १०७०/वि.सं. २००७) ।
४.	धुस्वां साय्मि	- क) न्याफो स्वां (ने.सं. १०७०/वि.सं. २००७), ख) मूस्वां (ने.सं. १०७३/वि.सं. २०१०), ग) ब्वाला (ने.सं. १०७४/वि.सं. २०११) ।
५.	पूर्ण पथिक	- क) अपराधी (ने.सं. १०७२/वि.सं. २००९), ख) छपाचित्र (ने.सं. १०७७/वि.सं. २०१४) ।
६.	प्रेमबहादुर कंसकार	- क) ती (ने.सं. १०७५/वि.सं. २०१२), ख) गयथे मस्यु (ने.सं. १०८२/वि.सं. २०१९) ।
७.	पुण्यरत्न बज्राचार्य	- बाज्याया ग्वाय (ने.सं. १०७५/वि.सं. २०१२) ।
८.	रे.र.न स्यस्य	- कप (ने.सं. १०७६/वि.सं. २०१३) ।
९.	आशाराम शाक्य	- हिलाबुला (ने.सं. १०७७/वि.सं. २०१४) ।
१०.	माधवलाल कर्माचार्य	- थःछुर्थे (ने.सं. १०७८/वि.सं. २०१५) ।
११.	तीर्थलाल नःघःभनि	- ब्वघासा (ने.सं. १०७८/वि.सं. २०१५) ।
१२.	मथुरा साय्मि	- क) वं नकतिनि प्रेम यात (ने.सं. १०८२/वि.सं. २०१९), ख) जि हेरा (ने.सं. १०८७/वि.सं. २०२४) ।
१३.	प्रकाशकुमारी प्रधान	- मस्याड पाः (ने.सं. १०८३/वि.सं. २०२०) ।
१४.	पुष्पलाल श्रेष्ठ	- किगः (ने.सं. १०८३/वि.सं. २०२०) ।
१५.	रामशेखर	- क) सीतिपांय (ने.सं. १०८४/वि.सं. २०२१), ख) सिमात फः फः स्वः (ने.सं. १०९५/वि.सं. २०३२) ।
१६.	हितकरवीर सिंह कंसकार	- क) अगिमथः (ने.सं. १०८४/वि.सं. २०२१), ख) मिजला (ने.सं. १०९०/वि.सं. २०२७) ।
१७.	उद्धव मास्के	- लायलामा (ने.सं. १०८५/वि.सं. २०२२) ।
१८.	भूषणप्रसाद श्रेष्ठ	- क) बी निभा (ने.सं. १०८८/वि.सं. २०२१), ख) फिसः (ने.सं. १०९३/वि.सं. २०३०), ग) खः फय (ने.सं. १०९४/वि.सं. २०३१), घ) लंपु (ने.सं. १०९५/वि.सं. २०३२), ङ) समानान्तर (ने.सं. १०९८/वि.सं. २०३५), च) कुकुल्यां कू (ने.सं. ११०१/वि.सं. २०३८), छ) ग्व गुबलय दुनावइ थें जिगु छें (ने.सं. ११०१/वि.सं. २०३८), ज) धर्कि दुने (ने.सं. ११०४/वि.सं. २०४१), झ) दासि वःमह मनु (ने.सं. ११०४/वि.सं. २०४१), ञ) छगू व देशय (ने.सं. ११०९/वि.सं. २०४६) ।
१९.	हरिशङ्कर रञ्जितकार	- क) कंगाः (ने.सं. १०८९/वि.सं. २०२२), ख) कंचा (ने.सं. १०९१/वि.सं. २०२४), ग) कमा (ने.सं. १११९/वि.सं. २०५४) ।
२०.	राजा शाक्य	- क) मतकी (ने.सं. १०९०/वि.सं. २०२७), ख) जि खगास मखु मिलाया (ने.सं. ११०३/वि.सं. २०४०), ग) न्हसला त्वेयवं (ने.सं. ११०५/वि.सं. २०४२), घ) कचाकचागु जीवन (ने.सं. १११९/वि.सं. २०५६) ।
२१.	दुर्लभलाल सिंह	- क) किकिपा (ने.सं. १०९१/वि.सं. २०२८), ख) भूल दुने च्वंमह मनु (ने.सं. ११००/वि.सं. २०३७), ग) दयु मिखा (ने.सं. ११०४/वि.सं. २०४१), घ) वयात छें पितिन (ने.सं. ११०९/वि.सं. २०४६) ।
२२.	पूर्णदास श्रेष्ठ	- क) न्हूधाः (ने.सं. १०९२/वि.सं. २०२९), ख) फिस्वपु बाखं (ने.सं. ११०५/वि.सं. २०४२) ।
२३.	बुद्धिराम प्रजापति	- गंगु स्वां (ने.सं. १०९३/वि.सं. २०३०) ।
२४.	मोहनमान श्रेष्ठ	- आशायाः (ने.सं. १०९४/वि.सं. २०३१) ।

२५. सुवर्ण केशरी — गुंच मू पुली (ने.सं. १०९४/वि.सं. २०३१) ।
 २६. यन्नरत्न धाव्वा: — सारी (ने.सं. १०९५/वि.सं. २०३२) ।
 २७. प्रकाशमान नानिचा — दुघा: (ने.सं. १०९६/वि.सं. २०३३) ।
 २८. अमिररत्न ताम्राकार — निकचा (ने.सं. १०९६/वि.सं. २०३३)
 व निरञ्जनरत्न शाक्य — क) आक्सय लूगू निभा: (ने.सं. १०९७/वि.सं. २०३४),
 २९. श्यामदास कुमा: — ख) निभाया पलाखय (ने.सं. ११०४/वि.सं. २०४५) ।
 ३०. केशरमान ताम्राकार — क) मिफुति (ने.सं. १०९७/वि.सं. २०३४),
 ख) लागाय जि (ने.सं. ११००/वि.सं. २०३७),
 ग) जि विश्वास म्वाय (ने.सं. ११०३/वि.सं. २०४०) ।
 ३१. सुन्दरकृष्ण जोशी — सितु मा: (ने.सं. १०९९/वि.सं. २०३६) ।
 ३२. मङ्गलादेवी स्थापित — ह्युपा:या जलय (ने.सं. ११००/वि.सं. २०३७) ।
 ३३. सुवर्ण शाक्य — गंगु ख्वि (ने.सं. ११०१/वि.सं. २०३८) ।
 ३४. श्याम कायस्थ 'आशा' — ल्हवंगु ल्हा: (ने.सं. ११०१/वि.सं. २०३८) ।
 ३५. लोचनतारा तुलाधर — पलासु (ने.सं. ११०१/वि.सं. २०३८) ।
 ३६. निरञ्जनरत्न शाक्य — ब्वलासा (ने.सं. ११०१/वि.सं. २०३८) ।
 ३७. शशिकला मानन्धर — नमि (ने.सं. ११०२/वि.सं. २०३९) ।
 ३८. मोतिलक्ष्मी शाक्य — मतजलय (ने.सं. ११०२/वि.सं. २०३९) ।
 ३९. जनकलाल वैद्य — स्वयाच्वंगू मिखा (ने.सं. ११०३/वि.सं. २०४०) ।
 ४०. श्याम विम्ब — लिच्व ध्व ईयात (ने.सं. ११०३/वि.सं. २०४०) ।
 ४१. प्रकाशमान — प्रकाशमानया बल्वा (ने.सं. ११०३/वि.सं. २०४०) ।
 ४२. वैकुण्ठप्रसाद लाकौल — गांया ममता (ने.सं. ११०३/वि.सं. २०४०) ।
 ४३. केदार 'सितु' — धकं धयाव (ने.सं. ११०३/वि.सं. २०४०) ।
 ४४. अष्टमुनि गुभाजु — धकिं दुने धकिं पिने (ने.सं. ११०४/वि.सं. २०४१) ।
 ४५. माधवराज बेल — न्ह्यानाच्वंगू पला: (ने.सं. ११०४/वि.सं. २०४१) ।
 ४६. चक्रमान शाक्य — सिन्हायस्वां (ने.सं. ११०६/वि.सं. २०४३) ।
 ४७. फणीन्द्ररत्न वज्राचार्य — क) च्वापुया ज: (ने.सं. ११०७/वि.सं. २०४४),
 ख) शालिग्राम (ने.सं. ११०८/वि.सं. २०४५) ।
 ४८. जय वैद्य — ध्वीके मफुगु जीवन (ने.सं. ११०८/वि.सं. २०४५) ।
 ४९. लक्ष्मण राजवंशी — क) नमि ग्वा:गु सर्ग (ने.सं. ११०८/वि.सं. २०४५),
 ख) बुलुमि (ने.सं. ११११/वि.सं. २०४८),
 ग) देखा (ने.सं. १११५/वि.सं. २०५२) ।
 घ) आलमत (ने.सं. १११९/वि.सं. २०५७)
 ५०. केशवमान शाक्य (डा.) — भ्यालं पिनेया परिवेश (ने.सं. १११०/वि.सं. २०४७) ।
 ५१. नजरराम महर्जन — क) बाखं दुनेया बाखं (ने.सं. १११०/वि.सं. २०४७),
 ख) मि पुसा (ने.सं. ११०५/वि.सं. २०४२) ।
 ५२. सिद्धिचरण श्रेष्ठ — नारी हृदय (ने.सं. १११२/वि.सं. २०४९) ।
 ५३. अमोघ ताम्राकार — लकसं लंपु हिलाबी (ने.सं. १११२/वि.सं. २०४९) ।
 ५४. विमल ताम्राकार — फिस: (ने.सं. १११२/वि.सं. २०४९) ।
 ५५. सुशीला मानन्धर — लेहेंपु (ने.सं. १११२/वि.सं. २०४९) ।
 ५६. विनोद पी. श्रेष्ठ — छ्वालि (ने.सं. १११२/वि.सं. २०४९) ।
 ५७. खड्गी दया वेचैन — भावनाया छ्गू न्हूगु संसार (ने.सं. १११२/वि.सं. २०४९) ।
 ५८. कमलबहादुर श्रेष्ठ — बाखंया पुच: (ने.सं. १११३/वि.सं. २०५०) ।
 ५९. अरहन स्थापित — सचेतना छ ध्व: भिन्नता रेखा (ने.सं. १११३/वि.सं. २०५०) ।
 ६०. मोतिलक्ष्मी उपासिका — मोति बाखं पुच: (ने.सं. १११४/वि.सं. २०५१) ।
 ६१. एच. के. कपाली — जि नेवा: (ने.सं. १११४/वि.सं. २०५१) ।
 ६२. 'ज्यापु' श्रीकृष्ण — किपुदेया परिवेशाय (ने.सं. १११४/वि.सं. २०५१) ।
 ६३. रेवती राजभण्डारी — ज्यामि (ने.सं. १११५/वि.सं. २०५२) ।
 ६४. न.लि वज्राचार्य — जिगु नुगु:या किच: (ने.सं. १११५/वि.सं. २०५२) ।
 ६५. अमलदेवि शाक्य — वि बनावंगु मतिना (ने.सं. १११५/वि.सं. २०५२) ।
 ६६. सुलोचना मानन्धर — भ्यारखाना (ने.सं. १११६/वि.सं. २०५३) ।
 ६७. न्हुछेसुन्दर तुलाधर — तुनिख्यो मिसा (ने.सं. १११७/वि.सं. २०५४) ।
 ६८. ख्वि सुधीर — न्हूगु वसन्त (ने.सं. १११७/वि.सं. २०५४) ।

कथाकार (पुरुष)–५५, (महिला)– १३

प्रकाशित कथासङ्ग्रह पुस्तक जम्मा १०३ शीर्षक १०२ ।